

hemija, kaos – haos, Krist – Hrist i dr.). Prema tomu, da je riječ *schema* došla u hrvatski jezik izravno iz grčkoga, zacijelo ne bi bilo dvojbe ni u pisanju ni u govorenju. Kako su mnoge od spomenutih posuđenica najčešće stizale k nama preko zapadnoeuropskih jezika, katkad se širio izgovor kakav je uobičajen u tim jezicima. Tako je u njemačkom jeziku napisano *schema* u izgovoru *še-ma*, jer se *sch* čita kao *š*. Stoga je iskrsla dvojba: izgovor prema izvornom jeziku: *shema* ili prema jeziku posredniku: *šema*. U takvim slučajevima prednost treba dati izgovoru kakav je u izvornom jeziku, dakle, *shema*.

I najzad, za riječ *shema* imamo više naših dobrih zamjena: *uzorak, obrazac, skica, nacrt, obris* i sl., pa bi ih valjalo koristiti češće. Time bi nam izričaj bio točniji, bogatiji i raznolikiji.

TEŠKOĆE S GENITIVOM MNOŽINE

Odgovor na upit: kako je genitiv množine od imenice *izložba*: *izložabā, izložbā, izložbī?* – koji mi je nedavno postavljen u razgovoru – vodi izravno u područje hrvatskog jezika zanimljivo po mnogočemu.

U mnogim jezicima postoje dijelovi sustava u živu previranju s kojima ne izlazi lako nakraj ni jezična teorija ni govorna praksa. Teorija ne može jednoznačno i jednostavno objasniti sve promjene što ih je stvorila ili stvara jezična praksa obrazovanijih slojeva pučanstva pa su pojedinci koji znatnije paze na svoj pisani i govorni izričaj gdjekad u nedoumici. U hrvatskom je književnom jeziku takav slučaj s genitivom množine imenica ženskog roda kojima osnove završavaju suglasničkim skupom: *pošta, zvijezda; pjesma, zemlja; majka, norma; izložba, izvedba, naranča* i na stotine drugih.

O tom su pitanju napisane brojne rasprave, o njemu govore svi hrvatski slovničari (gramatičari) od Vjekoslava Babukića i Adolfa Vebera Tkalčevića iz prošloga stoljeća do suvremenika nam Stjepana Babića i Stjepka Težaka koji su u novim gramatikama (S. Težak-S. Babić: *Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.; S. Babić i dr.: *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, HAZU-Globus, Zagreb, 1991.) obrađivali taj dio oblikoslovlja (morfologije). O njemu ima korisnih obavijesti po jezičnim savjetnicima, jezičnim rubrikama u novinama i u radioemisijama. Uza sve to Stjepan je Babić nedavno napisao u *Vjesniku*: “Prikazujem jednu promjenu za koju zapravo i ne znam zašto se zbiva, ali eto zbiva se.”

U najkraćem, teškoće su u dvovrstnosti osnove i padežnih nastavaka genitiva množine. Imenice ženskog roda *e vrste* imaju u genitivu množine nastavak *-ā* kao i imenice muškoga i srednjeg roda. Tako je uvijek kad osnova završava na jedan suglasnik ili na suglasnički skup *st, št, zd, žd, šć i šć*: (naših) *bakā*, (više) *teškočā*, (vrijednih) *učiteljicā*; (dobrih) *cestā*, (modernih) *poštā*, (dalekih) *zvijezdā*, (određenih) *nuždā*, (njihovih) *baščā*, (naših) *goščā*. U tom dijelu nema nedoumica ni u normi ni u govornoj stvarnosti. One nastaju istom kada je koji drugi suglasnički skup na kraju osnove – što je vrlo često – pa se ona proširuje ili ne proširuje umetanjem nepostojanog *a* između završnih suglasnika i na to domeće nastavak *-ā* ili *-ī*. Tada se javljaju tri mogućnosti. Prvo, u genitivu množine dolazi proširena osnova i nastavak *-ā*: *dasakā, igalā, igarā, lutakā, molitavā, pjesamā, pogrješakā, pušakā, sestara, smokavā, usana, zemaljā, žrtavā* itd. Druga je mogućnost da se ne umeće blagoglasno *a*, ali je u genitivu dvojstvo: nastavak *-ā* ili *-ī*: *bajkā i bajkī, formā i formī, gimnazijalkā i gimnazijalkī, Istrankā i Istrankī, majkā i majkī, molbā i molbī, normā i normī, palmā i palmī, radnjā i radnjī, sekundā i sekundī* i dr. Treće, dosta je imenica u kojih dolazi sve to, što znači da u genitivu množine mogu imati tri lika: s proširenom osnovom i nastavkom *-ā*, bez proširene osnove i s nastavkom *-ā* ili *-ī*: *crkavā, crkvā, crkvī; izložabā, izložbā, izložbī; izvedabā, izvedbā, izvedbī; naranačā, narančā, narančī; predodžabā, predodžbā, predodžbī; soratā, sortā, sortī; školjakā, školjkā, školjkī; ženidabā, ženidbā, ženidbī*... Stoga se odmah moramo zapitati koje imenice ženskog roda u genitivu množine imaju samo jedan, koje dva, a koje tri lika, zašto je tako i čemu valja dati prednost.

Jezikoslovci koji su se pitanje bavili tim pitanjem (a među njima najustrajnije S. Težak), zamijetili su snažan prodor nastavka *-ī* (podrijetlom iz sklonidbe *i vrste*) napose iza Drugoga svjetskog rata čak i tamo gdje je nastavak *-ā* bio već uobičajen. Koji je pravi uzrok tomu, ne može se pouzdano suditi. Stoga i norma na tom području mora biti elastična. Kako se zasad nijedna od spomenute tri mogućnosti ne može izuzeti iz sustava, pisci jezičnih priručnika navode iscrpan popis imenica u kojih je moguć jednostruk, dvostruk i trostruk izbor. Uz njega domeću opći naputak da su najbolji likovi s nepostojanim *a*: *izložabā* (gdje god postoje), jer su najrazlikovniji, zatim oni s neproširenom osnovom i nastavkom *-ā*: *izložbā* i na kraju s nastavkom *-ī*: *izložbī*. Za siguran izbor najuputnije je pogledati u nove gramatike. U tom je pogledu najiscrpnija ona najveća, Akademijina.